

Arno i André Stern: «Jugant és com s'aprèn més i millor»

Els educadors diuen que «l'entusiasme és el combustible del cervell»

No hi ha res més útil per aprendre que el joc. Això és que defensen Arno Stern (Kassel, 1924) i André Stern (París, 1971) arreu on van. El pare, d'ascendència jueva, es va exiliar amb nou anys quan Hitler va pujar al poder. A França, quan va acabar la Segona Guerra Mundial, li van encarregar que entretenís una colla de nens orfes. Amb llapis i papers reciclats va adonar-se del plaer que sent cada infant quan dibuixa amb llibertat. A partir de l'observació i el respecte, defensaria la seva Teoria de la Formulació.

El fill, impulsor del moviment Ecologia de la Infància, de petit no va anar a l'escola. Ara és lutier, periodista i escriptor. Han fet una xerrada al CaixaForum deixant ben clar que un nen ho pot ser tot. I que és precisament aquest tot el que hem de vetllar. Perquè no s'esquerdi ni s'empeteixi. Parlem d'entusiasme, de responsabilitat i sobretot d'una actitud que pot fer miracles: la confiança.

Foto: Obra Social La Caixa

Els nens són feliços?

Arno Stern: Tu què en penses? Creus que els infants són feliços, Gemma?

No...

Arno Stern: Jo tampoc. Mira, a la societat actual els infants no tenen un lloc. No només els infants, crec que ningú té el seu lloc a la societat en què vivim. Haurien de canviar moltes coses.

Quines?

Arno Stern: Caldria començar pels infants.

El canvi l'haurien de fer les persones que eduquen els infants?

Arno Stern: Sí. Qui educa els infants? El paper d'educar els infants és dels pares i de les mares, oi? Potser no cal parlar d'educar els infants, sinó de compartir la vida amb ells. Aleshores tot és diferent.

Llavors caldria temps per compartir.

André Stern: Sí. Tot i que no es tracta tant de temps com d'una nova actitud. No és una qüestió de quantitat sinó de qualitat. Crec que sovint oblidem una de les preguntes més fonamentals: els infants són feliços? Venen a aquest món per ser-ho. Però la pregunta més important és si nosaltres som feliços. Perquè som permanentment exemples per als nostres infants. Nosaltres els veiem amb el nostre passat: els infants que hauríem pogut ser o que hem estat. Ells el que veuen en nosaltres és el seu futur. L'adult que seran un dia. Volem infants que un dia arribin a ser feliços. Tenim tantes dificultats que això provoca que tinguem tendència a oblidar de viure. Si nosaltres no som adults feliços, ells no podran definir què és la felicitat.

Som miralls?

André Stern: No, som exemples. Ells esdevindran com nosaltres i això ens dona una gran responsabilitat. Però no és una qüestió de quantitat de temps, sinó d'actitud davant de la infantesa.

En el fons és saber respectar l'infant?

André Stern: El respecte és una qualitat innata en l'infant, perquè mai es posiciona en un joc de poder. Sempre pensa: jo sóc la persona adequada, estic en el moment adequat i en el lloc adequat. I tu ets la persona adequada, estàs en el moment adequat i en el lloc adequat. Aquesta és l'actitud de l'infant. Som nosaltres els que comparem i que comptem amb un avantatge. I no és necessari ensenyar què és el respecte a l'infant, només caldria no allunyar-lo del respecte. Els infants, amb la seva increïble obertura mental, ens ensenyen com seria un món millor.

Hi ha nens de deu anys que han perdut el gust per dibuixar. Perquè els fan copiar i copiar i els tallen les ales.

Arno Stern: L'actitud de l'adult envers l'infant és deplorable. És errònia. Quan un infant fa un dibuix, un adult arriba i què és el que diu a l'infant? Explica'm què has dibuixat. Això és un cavall, un arbre? Com si l'infant hagués de justificar-se. Com si hagués dibuixat per als altres en lloc de jugar, en lloc de viure allò que l'ocupa. Sense intervenció. Sense expectació.

És una forma de superioritat?

Arno Stern: Sí, l'adult exerceix un poder i obliga l'infant a justificar-se envers ell. Vet aquí l'error de base. Però no és l'únic error: s'ha fet malbé el plaer de dibuixar dels infants, perquè li han ensenyat principis. En el passat, fa vint o trenta anys, es feia el dibuix d'observació, perquè es pensava que l'infant no sabia mirar bé les coses. I si no les veu bé, no les sap reproduir bé. Això és totalment erroni: pensar que l'infant no mira bé. L'infant sap mirar molt i molt bé però quan dibuixa no és allò que ha mirat allò que reproduceix. És allò que somia. Són els elements amb els quals es forma un món propi, i aquest és el seu món. No pertoca a ningú més. Però actualment anem

molt més lluny que tot això. No només s'obliga l'infant a mirar les coses i a reproduir-les, sinó que se li ensenyen regles i teories artístiques. Les lleis de la composició, la teoria dels colors, quins són els colors freds... Nocions que són paralitzants. Que no preocupen pas a un veritable artista.

André Stern: I no únicament en el camp del dibuix. Tallem les ales dels infants constantment. És una gran ferida. Tots en som víctimes. Tots tenim a dins un infant ferit.

Quan comença?

André Stern: Molt d'hora. El meu fill Benjamí tenia dos dies quan el conductor del taxi em va preguntar: "Dorm bé aquest nen? Et deixa dormir tota la nit?" I sembla una pregunta tonta, però és terrible. Perquè els pares miraran el seu fill i li diran: "t'estimaria més si dormissis més". En altres paraules: "Cal que canviïs per tal que m'agradi. Si no canviïs, no aniran bé les coses". I paf, aquesta és la primera ferida. I continua durant tota la vida. Encara a hores d'ara ens demanen constantment que canviem. Ens demanen que esdevenim. I ens ocupen tant amb l'obligació d'esdevenir que ja no tenim temps per ser. I per a l'infant, aquesta ferida continua. L'ocupació principal de la infantesa és el joc. Actualment, la neurobiologia -que és la ciència amb què treballa- diu que no hi ha res més bo per aprendre que el joc. Jugant és com s'aprèn més i millor. És en el joc que l'infant ensenya totes les qualitats que voldríem veure entre els adults: constància, concentració, capacitat d'anar més enllà dels propis límits, creativitat, llibertat. Els infants són molt lliures en els seus jocs. Nosaltres només podem volar en els nostres somnis. Però els infants poden volar jugant. Poden ser un avió, l'aire, el cel, un motor. I ara li dic a l'infant: considero el teu joc una cosa poc important. Sacrifico el teu joc a la necessitat d'aprendre.

Com es cura?

André Stern: La reparació no és la gran obra gegantina que imaginem. Es tracta de canviar d'actitud davant dels nostres fills i dir-los: jo t'estimo perquè tu ets com ets i fas el que fas. I l'infant a qui se li diu això agafarà l'infant ferit en nosaltres i el durà a la reconciliació.

En el fons es tracta de saber donar confiança?

André Stern: L'objectiu és tenir confiança. És molt difícil tenir confiança en un mateix. Però tenir confiança en l'infant és molt senzill. Els infants són bombes de potencial: poden esdevenir-ho tot i fer-ho tot. Com no pots tenir confiança en ells? Poden parlar totes les llengües i tenen la possibilitat de pronunciar-ne totes les paraules. Això és una crida a la confiança. Durant dècades s'ha cregut que la nostra intel·ligència estava programada per la nostra genètica. Que els nostres gens definien si érem tontos o intel·ligents. Però s'ha descobert que en el cervell dels joves actuals la zona responsable dels moviments del polze està molt més inflada. Per tant, el cervell no està programat genèticament, es desenvolupa com un múscul. I s'han volgut fer programes de musculació cerebral i no han funcionat. Per què? El descobriment és molt recent: el nostre cervell es desenvolupa quan l'utilitzem amb entusiasme. L'entusiasme és el combustible del cervell. Ja sabíem que l'entusiasme ens fa capaços de tot. Però ara, la neurociència ens demostra què és el que succeeix: quan som entusiastes hi ha neurotransmissors neuroplàstics que actuen sobre el cervell. El cervell d'un infant està absolutament moll de neurotransmissors del dia a la nit. Perquè no coneixen jerarquies entre oficis: un astronauta i un escombriaire són el mateix. Cada dos o tres minuts es produeix una tempesta d'entusiasme en el cervell d'un infant.

Ens caldria deixar d'inculcar la por?

André Stern: Aquesta és la clau.

Ens dediquem a espantar la gent?

André Stern: Tothom està aterrat, sí. Perquè si no vas amb compte, no trauràs bones notes. No tindràs uns bons estudis. Ni un bon diploma. I si no tens un bon diploma, no tindràs una bona feina.

Quin estrès!

André Stern: T'estimo perquè ets com ets: dir això ho canvia tot. No hi haurà pau a la Terra si no estem en pau amb la infantesa.

Jugueu?

André Stern: Treballem molt! Juguem amb els meus fills.

Teniu aquest nen a dins?

André Stern: Jo sí i el meu pare, també. Ell és optimista i entusiasta. Caldria que el veiessis jugar amb l'Antonino, el meu fill. Però el meu pare no juga a jugar, juga.

T'ho passes bé?

Arno Stern: No em diverteixo. Jugo molt seriosament, eh? És una activitat normal que compartim. Estem en igualtat quan juguem. Si em preguntes quina és la meva feina, et respondré: sóc el servidor del joc de pintar. És a dir, que jo em barrejo amb el joc. He creat aquest ofici, no l'he adoptat ni heretat. He inventat una funció, un lloc i una activitat que s'anomena el joc de pintar. Visc constantment en el joc. A mi m'agrada el meu ofici i intento no deixar de treballar. Quan vaig anar fa poc a un despatx i em van demanar que omplís un formulari amb el nom, la data de naixement... el treballador a la casella de professió va voler posar jubilat. I vaig dir: "com que jubilat?" I va respondre: "Vostè no està jubilat? Si té noranta anys!" "Home, la meva feina és ser servidor del joc de treballar". "I encara hi treballa?" "I tant que sí". Això el va deixar bocabadat.

Per què serveix a la vida ser creatius?

Arno Stern: Depèn del que entens amb la paraula creatiu: significa estar sempre obert, estar sempre disponible. És possible. Per què no ho hauríem d'estar? És clar que sí. Però a què anomenem ser creatius? A crear objectes, coses? Això no és una necessitat. Ser creatiu és una actitud.

Estar despert?

André Stern: Sí. No considerar mai que les coses no valguin la pena. Tot és important, tot ha de ser viscut i tot pot ser positiu.

Tot depèn de com t'ho miris.

André Stern: Evidentment. En realitat els infants es troben en un estat que en Ken Robinson (<http://www.catorze.cat/noticia/5272/ken/robinson/estem/obsessionats/portar/gent/universitat>) l'explica com la capacitat de trobar tota mena de respostes a una única pregunta. És la capacitat de trobar tota mena de solucions a un problema. És la capacitat de trobar tot un seguit d'usos a un objecte. Vivim en una societat que et diu: això és una ampolla [n'agafa una que hi ha sobre la taula]. I si passes un examen cal que responguis: ampolla. I per tant, aquest no és un estat de la infantesa. És la nostra capacitat d'observació.

Cal ensenyar a mirar?

André Stern: Això és el que ha permès a la nostra espècie arribar fins on som ara.

Arno Stern: Per a un infant, com per exemple l'Antonino, el meu net, això no és una ampolla. És un coet que farà volar [l'agafa i l'alça]. Ho sap tot sobre els coets: et dirà que això seria la part que se separarà del coet. Ho sap tot. Però ho viu en el moment precís. I és creïble per a ell.

André Stern: Aquest és un dels millors coets que he vist mai!

Arno Stern: Això per exemple [agafa l'ampolla i la posa en horitzontal sobre la taula] és una cosa que et permet rodar, és una aplanadora que fa una carretera. O no, mira, és una rentadora [en mostra la part inferior]. O un objecte per fer creps.

O un telescopi.

Arno Stern: Per què no?

Ho pot ser tot.

Arno Stern: Aquest és l'esperit creatiu.

Ho hauríem de recordar sovint als nens, que tot ho pot ser tot?

André Stern: Per als infants tot ho és tot. No cal dir el contrari. Per a un infant és una cosa natural.

Sembla que haguem d'aprendre més dels nens que no pas ells de nosaltres.

André Stern: Realment és així. Nosaltres compartim amb els infants. Pel que fa a l'obertura de mentalitat i la tolerància, els infants ens ensenyen el camí. Pel que fa a l'entusiasme, els infants ens ensenyen el camí. Pel que fa al joc, els infants ens ensenyen el camí. Són molts camins. El que és extraordinari és el que deies abans: en el joc els infants viuen totes les qualitats que voldríem veure en els nostres adults. Però per preparar-los per aquestes qualitats, els traiem del seu joc. Que és on tindrien totes aquestes qualitats.

És contradictori.

André Stern: Completament. Però aquesta és l'antiga actitud: és un joc de poder. [S'aixeca, encreua els braços i es posa davant del seu pare, que està assegut]. Jo sé què és bo per a tu, fill.

Això entre els nens estimula la competència i la tendència a trepitjar.

André Stern: És tot per culpa nostra. Som nosaltres els que introduïm això en el seu món. Mira, actualment hi ha moltes persones que diuen què necessiten els infants: per exemple, "els infants necessiten límits". Això es diu molt actualment. Tothom hi està d'acord: "Posa-li límits". Canvia una paraula: "Les dones necessiten límits". Això ja no funciona, oi? Fa cinquanta anys funcionava també, eh? Per què el que no funciona per a les dones ha de funcionar per als infants? Si jo arribo i dic: "Ja sé què necessiten les dones: límits", tindríem un greu problema, oi?

És la discriminació.

André Stern: És totalment discriminatori. Fa cinquanta anys, podíem dir que les dones necessitaven límits establerts pels homes. Ja no es pot dir això. Però actualment encara ho podem dir als infants. D'aquí a cinquanta anys ja no es podrà fer això.

Esperem que no.

André Stern: És la meva feina. I aleshores, quan passi, deixaré de treballar.

Sou feliços?

Arno Stern: Sí. No és una pregunta que em formuli, eh? Igual que no em pregunto si respiro. No ho mesuro en una balança. Sé que estic en aquest món per jugar un paper important.

Seria estar pendents de fer la feina bé?

Arno Stern: Correcte. Sóc conscient de la importància del meu paper i això no em fa pretensions ni sentir superb, però em dona un lloc en el món.

Els mestres són conscients de la fragilitat d'educar?

André Stern: Penso que sí. Però els falta confiança. No és tant els professors el problema. En una escola alemanya van suprimir les notes: ja no hi havia competència. Els nens ja no tenien por dels professors, hi tenien una relació sincera. Els infants eren feliços. Els mestres, també. Saps qui es van manifestar davant de l'escola? Els pares. No són els docents qui tenen un problema, som tots.